

Saattohoito

Jonna Luhtaniemi

*”Jokaisella tulee olla
mahdollisuus
kuolla arvokkaasti.”*

Säädökset /saattohoitosuositukset

Lainsäädäntö

WHO palliatiivisen hoidon suositukset

EAPC 2009 ja 2010 laatukriteerit

STM saattohoitosuositukset

Käypä hoito –suositus: Palliatiivinen hoito ja saattohoito. (2018)

Ammattieettiset periaatteet

Käsitteitä

Palliativinen hoito = oireita lievittävä hoito

Saattohoito

= hoito kuoleman lähestyessä

= kuolintapahtumaan liittyvät toimenpiteet

= kuolemaa seuraava vaihe rituaaleineen ja surutöineen

Saattohoitopäätös = saattohoidon sisältö ml. potilaan omat toiveet

Terminaalahoito = saattohoidon viimeiset hetket, 2vk ennen ennustettua kuolemaa

DNR-päätös = päätös kieltää elvyttäminen, sisältyy saattohoitoon

Hoitotahto – omaisten tahto

Kuolevan tahtoa on pyrittävä noudattamaan – hoitotahto (THL, OmaKanta).

- Hoitotahdolla ilmaistaan miten halutaan itseä hoidettavan vaikean sairauden ja kuoleman lähestyessä.
- Tulee olla selkeästi laadittu, voidaan muuttaa tai peruuttaa jos ihminen kykenee siihen.
- Tärkeää, että hoitotahdon tekijä ymmärtää hoidon ja siitä kieltäytymisen merkityksen sekä tahdon vaikutuksen omaan terveydentilaansa.

- Omaiset monesti jo sopeutuneet kuoleman ajatukseen, ei kuitenkaan aina.
- Sairautta ja kuoleman läheisyyttä on selostettava myös omaisille, kun kuolevan ymmärrys on heikentynyt.
- Omaisten mukaan ottaminen hoitoon – ymmärrystä, hienotunteista tukea
- Esim. - ”Hän kuolee, jos hän ei syö.” – ”Hän ei syö, koska hän kuolee.”

Suhtautuminen kuolemaan ja kuolemiseen

- Tieto oman kuoleman lähestymisestä käynnistää henkisen prosessin, joka jatkuu aina elämän loppuun asti.
- Oma ajatusmaailma → vaikuttaa siihen miten kuolemaan suhtautuu.
 - usein eletyn elämän peilaaminen ja saavutuksien arviointi
 - luopuminen, elämän merkityksen pohtiminen, tekemättömät/ käsittelemättömät asiat
- Läheisten ajatukset –vaikutukset?
- Käsittelemme kuolemaa monesti vasta silloin, kun se koskettaa meitä läheltä.

- Käytännön hoitotyössä kuoleva potilas hoidetaan vielä varsin usein rutiininomaisesti → kiinnitetty viime vuosina entistä enemmän huomiota ettei näin toimittaisi.

Saattohoitotyön periaatteita

- Hyvä perushoito, oireenmukainen hoito ja oireiden lievitys
- Turvallinen hoitosuhde – kokonaisvaltainen tuki
- Ihmisarvon kunnioittaminen
- Itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen
- Yksilöllisyys
- Lähiverkoston huomioonottaminen ja tukeminen

Saattohoidon toteuttaminen

- Saattohoitoa voidaan toteuttaa potilaan kotona, palvelutaloissa, vanhainkodeissa, muissa asumispalveluyksiköissä, terveyskeskusten ja sairaaloiden vuodeosastoilla ja saattohoitokodeissa.

- Saattohoito hoitolaitoksessa
 - Iäkäs voi olla muuttanut jo aiemmin asumispalveluyksikköön toimintakyvyn heikkenemisen takia eli ts. yksikkö on senhetkinen koti.
 - Hoitoympäristön huomioiminen mahdollisimman viihtyisäksi kuolevan toiveita kuunnellen
 - Yhden hengen huone
 - Ei vierailuaikoja, omaisten läsnäolo mahdollistetaan
 - Kuolevan tulee luottaa siihen, että saa ammattitaitoista hoitoa ja apua → hoitoyksikössä kuoleva voi tuntea olonsa turvallisiksi
 - Vastuuhoitajan rooli korostuu saattohoitotilanteissa → läsnäolo korostuu
 - Omaisten tiedottaminen tärkeää

Kuolevan ihmisen hoitotyössä huomioitavaa

- Hoitajan oma suhtautuminen kuolemaan
- Ammatillisuus, osaaminen – erityisosaaminen
 - Hoitohenkilökunnan jaksaminen/ työhyvinvointi → hyvän hoidon edellytys
- Arvot
- Ole oma itsesi
- Kuuntele potilasta ja hänen läheisiään, ole läsnä ja tukena
- Tiedota omaisia → pidä ajan tasalla
- Kosteta potilasta (ja omaisia) → tietynlainen herkkyys
- Vastaa kysymyksiin rehellisesti, selvitä jos et tiedä jotain → herättää luottamusta

Saattohoitopotilaan hoitotyö

Asiakkaan omien toiveiden kuuleminen

Puhtaus ja pukeutuminen

Ihon kunto

Suun hoito

Hengityksen helpottaminen

Kivun hoito

Ravitsemus

- Ruokahaluttomuus, nielemisvaikeudet ja pahoinvointi

Erittäminen

- Virtsankarkailun hoitaminen, jäännösvirtsan poistaminen
- Ummetuksen hoitaminen

Väsymyksen ja unettomuuden hoitaminen

Masennus ja sekavuus

Hengelliset tarpeet

Kuolevan potilaan kipu

Kuolevan potilaan kivun elämykseen kuuluu neljänlaisia tarpeita:

fyysiset tarpeet

fyysinen kipu

psykkiset tarpeet

psykkinen kipu

hengelliset tarpeet

hengellinen kipu

sosiaaliset tarpeet

sosiaalinen kipu

Hoidon tarkoitus on huolehtia kaikista näistä tarpeista ja siitä, että jäljellä oleva aika on niin hyvää kuin mahdollista.

Kivunhoito saattohoidossa

-JOKAINEN ON ITSE KIPUNSA PARAS ASIANTUNTIJA –

- Hoitajan tehtävänä on kysyä, havainnoida, seurata mahdollista potilaan kipua (kirjaaminen)
- Kipujanon käyttäminen
- Muistettava, että aina kuolemaan ei liity kipua
- Kipulääkitys
- Hoitotyön keinot: mm. asentohoito, hieronta, kosketus, läsnäolo, rentoutus

Kivun hoidon periaatteet iäkkäiden saattohoidossa

Kivun hoidon yleiset periaatteet iäkkäiden saattohoidossa:

- Suun kautta annettava lääkitys ensisijainen
- Säännöllinen lääkitys tärkeää
- Huomioitava monilääkitykseen liittyvät yhteisvaikutusriskit
- Lääkityksen tulee perustua kivun portaittaiseen hoitoon
- Lääkityksessä tulee huomioida myös kipua ehkäisevä näkökulma
- Kipulääkitys vaatii ja edellyttää AINA yksilöllistä seurantaa

Saattohoitopotilaan omainen

- Potilaalla oikeus perhe-elämään
- Oikeus omaisten läsnäoloon
- Potilaat voivat pyrkiä suojelemaan läheisiään vaikeilta tunteilta -- ahdistusta voidaan purkaa hoitajiin.
- Omaisilla on (luvalla) oikeus osallistua potilaan hoitoon ja heitä tulee ohjata siinä. Ei velvollisuus.

Omaisten kohtaaminen

- Myös omaiset tarvitsevat huolenpitoa, rohkaisua ja ohjausta. Usein keskustelu, kuuntelu ja tiedon antaminen riittävät.
- Kohtaamiset voivat olla ahdistavia, jos omaiset eivät hyväksy tilannetta → ohjaaminen muun avun piiriin.
- Luopumisen surutyö yksilöllistä → jokaisella oikeus surra omalla tavallaan
 - Ihmisillä on heille ominaiset tavat selviytyä surusta, tämä hyvä tiedostaa
- Jos et tiedä mitä sanoa, ”sano se kuitenkin, mitä ajattelet” → ole rohkea, ei ole ns. oikeita sanoja
- Ole läsnä, käytettävissä, aito ja avoin
- Iäkkään puolison tuentarpeet?

Älä unohda kosketusta ja sen merkitystä myös omaisten kanssa.

Kuolema

Mitä tapahtuu juuri ennen kuolemaa?

Tajunnantaso vaihtelee

Hengitys muuttuu puuskuttavaksi ja katkonaiseksi, hengitysäänet alkavat kuulua selkeästi

Iholle ilmaantuu tumman sinertäviä läiskiä eli lautumia, kun veri laskeutuu niille kohdille kehoa, jotka ovat alustaa vasten

Nieleminen voi vaikeutua

Pulssi eli syke muuttuu heikoksi, ns. lankamaiseksi, ja sykettä on vaikea löytää kehon ääreisosien valtimoista

Kasvojen ilme muuttuu, nenä terävöityy ja katse muuttuu lasimaiseksi ja kaukaisuuteen tuijottavaksi

Korkeat kuumepiikit (lämmönsäätelyn häiriintyminen)

Sekavuus

Jalkaterien ja käsien viilentyminen ja sinerrys

Kipu usein vähenee

Mitä tapahtuu kuoleman jälkeen?

Lihasten jännitys katoaa täysin, ja aluksi ruumis on täysin velto

Aistit eivät reagoi, ja kudokset veltostuvat

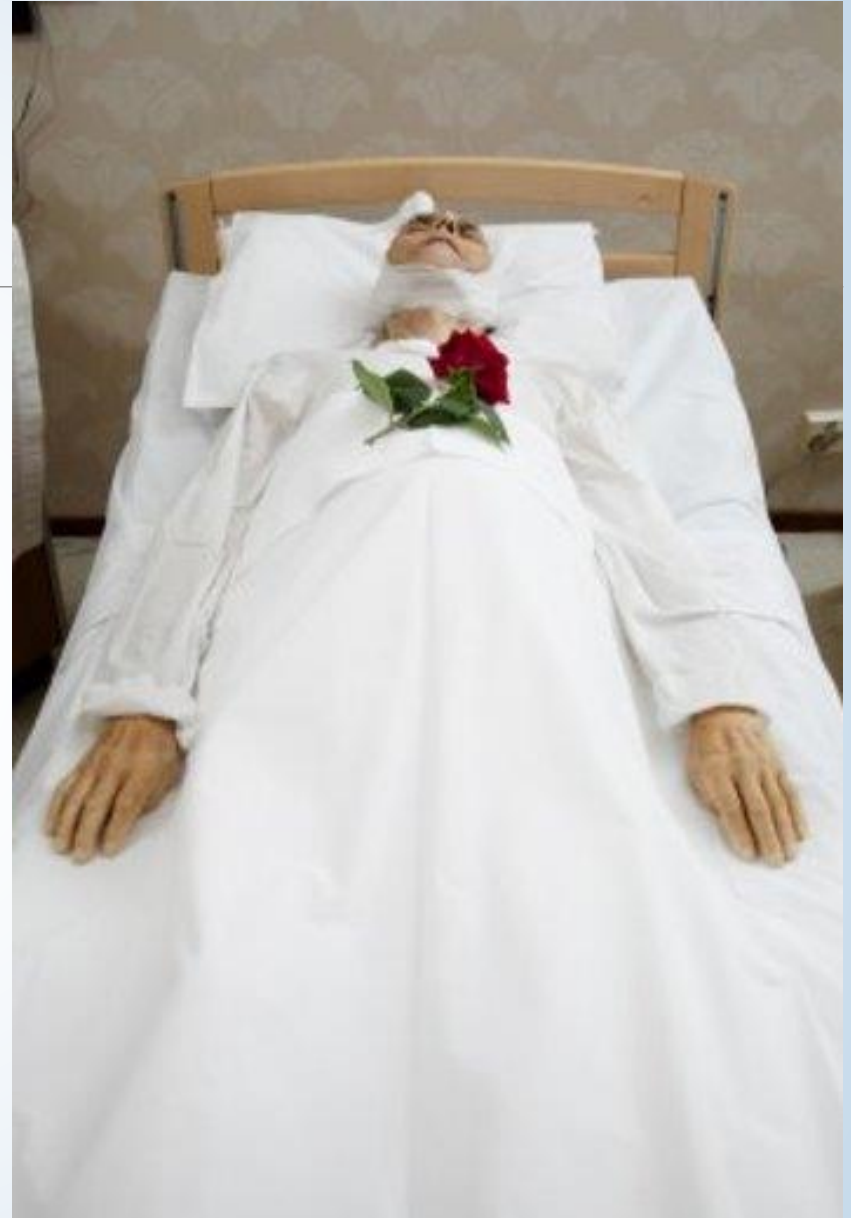
Sydän lakkaa lyömästä

Hengitys pysähtyy

Kehonlämpö laskee ja keho kylmenee

Kuolonkankeus alkaa noin tunnin kuluttua kuolemasta ja kestää pari vuorokautta

Kuolleen potilaan hoito

Toimenpiteet kuoleman toteamisen jälkeen

On kirjattava päivämäärä ja kelloaika, jolloin kuolema on havaittu. Lääkärin täytyy todeta kuolema.

Kuolema ei ole päivystysluonteinen tapahtuma.

Potilaan kuollessa sairaalassa täytyy selvittää, poistetaanko potilaalla mahdollisesti olevat dreemit, infuusiokanyylit, kestopatetri tms. mahdollisesti tulevaa ruumiinavausta ajatellen – lääkäri päättää.

Potilas pidetään osastolla 2 tuntia kuoleman jälkeen, jonka jälkeen siirretään patologian osastolle kylmäsäilytykseen

Kuoleman tapahtuessa sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksessa, lääkärin tulee todeta kuolema mahdollisimman pian, viimeistään seuraavana arkipäivänä ja tehdä kuoleman toteamisesta asianmukaiset potilasasiakirjamerkinnot.

Ilmoitus kuolemasta viipymättä omaisille, jos eivät ole paikalla

Kuolleen potilaan hoito

- Tarkoituksena huolehtia vainaja siistin ja tynnen näköiseksi
- Kotisaattohoidossa kuolleen potilaan hoito toteutetaan omaisten toiveiden mukaisesti
- Vainaja tavallisesti osastolla 2 tuntia kuoleman toteamisen jälkeen → omaisilla mahdollisuus jäähyväisiin
- Jatkotoimenpiteet: lupa ruumiinavaukseen, hautauslupa-asiat, tavaroiden siirto jne.

Vainajan hoitaminen (exituksen laitto)

Välineet:

vuodepesu- ja suunhoitovälineet
vainajan peitelakana, kertakäyttölakana
vuoteeseen
vainajapaita
vainajan tunnustuskortti + kuminauha
kertakäyttövaippa
sideharsoa leuan sitomiseksi
pussi vainajan tavaroille
likavaatepussi
roskapussi

Muuta:

tarvikkeita vainajan erityistarpeita varten, esim.
sidetarpeet haavoille
kukka
kynttilä
tarv. omien toiveiden mukaan muuta
letkut ja dreenit poistetaan ennen pesua, jos lupa
virtsarakko tyhjennetään painamalla alavatsasta

-
- vuodepesu suunhoitoineen tarvittaessa
 - jos vainajalla proteesi, laitetaan se suuhun
 - siisti hiukset
 - kertakäyttövaippa takapuolen alle
 - silmät suljetaan varovasti
 - tarv. miesvainajan parran ajo
 - erittävien haavojen sidonta
 - leuan sidonta sideharsolla, jotta alaleuka ei painu alas

vainajalle laitetaan vainajapaita, tunnustuskortti nilkkaan, nilkat toisinaan sidotaan harsolla yhteen

korut poistetaan, jos ei muita toiveita

vainaja peitetään lakanalla, johon voidaan taitella ristin mallinen laskos

lakanan päälle voidaan laittaa kukkia vainajan rinnan kohdalle

(kynttilä sytytetään omaisten saapuesssa paikalle)

vainaja siirretään ruumishuoneelle arvokkaasti, vainajaa kunnioittaen ja myös muut potilaat huomioiden

Vainajan laitto videot:

https://www.youtube.com/watch?v=v_j20VBafVA

<https://www.youtube.com/watch?v=89-QAWICggY>

Muita saattohoito videoita:

Hyvä kuolema <https://areena.yle.fi/1-4517295>

Saattajana kuoleman porteilla <https://areena.yle.fi/1-4219302>